

METODE ÎN CERCETAREA TIPOLOGICĂ ȘI STILISTICĂ A ARHITECTURII POPULARE

Ținuturile nordice ale țării — județele Satu-Mare și Maramureș cuprind o zonă geografică complexă, cu munți, dealuri, cîmpii, încît acestea permit comparații stilistice și urmărirea originii diferitelor tipuri de case țărănești și biserici de lemn.

Asemenea cercetări au fost întreprinse pentru prima dată între anii 1962—1963 în urma cărora s-a publicat articolul „*Contribuții la tipologia arhitecturii de lemn în regiunea Maramureș*” apărut în revista „Monumente istorice, studii și lucrări de restaurare” din 1967 a D.M.I.—C.S.C.A.S.

Cercetările tipologice — deocamdată cu caracter preliminar — au fost extinse asupra zonei de cîmpie în scopul generalizării rezultatelor într-un studiu de stilistică. În prezent este în curs elaborarea lucrării intitulate „*Cercetări stilistice a arhitecturii populare din zona nordică a țării*”.

Rezultatele — în parte publicate — le vom rezuma doar în măsură să scoatem în evidență metodele folosite în tipologie și stilistică.

Inventarierea tipologică a bisericilor din lemn a fost începută nu de mult în țară. Articolul „Contribuții la studiul tipologiei bisericilor de lemn din Țările Române” de Virgil Vătășianu apărut în Anuarul Institutului de istorie din Cluj, III, 1960, pag. 27—35 scoate în evidență faptul că cercetările în faza actuală în domeniul tipologiei au caracter ipotetic. Reiese din această lucrare, că în etapa actuală a cercetărilor este nevoie să se acumuleze datele problemei. După lucrările lui Coriolan Petreanu din anii 1927—1931, ce cuprind județele Cluj, Bihor și Arad, cercetările au fost continuate în fosta regiune București și raionul Strehăia de Radu Crețeanu (1964) și în județul Mureș, de Olga Greceanu (în 1967). Numai în Maramureș s-a făcut tipologia bisericilor din lemn paralel cu cea a caselor țărănești.

Tipologia caselor țărănești este tratată, de altfel, în literatura de etnografie. Înglobarea ambelor categorii de clădiri în cadrul istoriei arhitecturii este întemeiată pe asemănarea sistemului constructiv (deși în scopuri monumentale au asimilat elemente din diferite stiluri culte. Vezi: Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii în România 1964-65* vol. I-II.)

Am extins studiul asemănărilor și asupra răspîndirii tipurilor de biserici și case, găsind că deși teritoriile nu sînt identice, există totuși o asemănare între zonele unde sînt răspîndite.

Față de inventarierea uzuală a bisericilor după plan și turn, elementele tipologice în aceste ținuturi sînt de o diversitate mai mare,

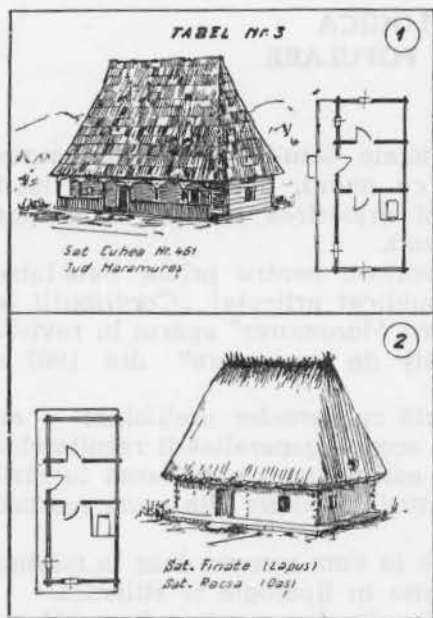

Fig. 1. 1; Casa nr. 461 din satul Cuhea jud. Maramureș; 2; Casa din satul Racșa mutată în Muzeul satului din Negrești.

constructiv adecvat fiecărui material utilizat, caracteristicile zonei de munte, deal și cîmpie există atît în construcția bisericilor, cît și a caseilor. Pe cînd casele s-au putut clasifica după zonele de altitudine, tipurile de biserici sînt grupate după alt sistem. Vezi tabele 13, 14, 15. În cadrul grupelor, tipurile de biserici, urmează modelul din apropiere, de obicei cea mai veche clădire din grup pe care o considerăm prototip (sînt cazuri cînd prototipul original a dispărut și altul îl înlocuiește parțial). În acest sens și tipurile de biserici depind de locul unde au fost construite, le influențează mediul ambiant.

Localizarea originii grupelor s-a făcut după metode asemănătoare la case și biserici. S-au căutat factorii locali, care au contribuit la răs-

alcătuiind trei grupe de elemente atît la case, cît și la biserici: 1) Materialele de construcție; 2) Formele planului; 3) Formele acoperișului (inclusiv turnul la biserici). Vezi tabele 1, 9, 10, 11, 12. La case, materialele de construcție sînt de proveniență locală, deosebindu-se potrivit altitudinii locului: zona bradului, stejarului, fagului (deal) și zona de cîmpie. Vezi tabele 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. După acestea s-a format gruparea tipurilor și zonelor de case. Datorită dimensiunilor speciale, materialele de construcție a bisericilor din lemn, erau aduse, mai totdeauna de la distanțe mari (chiar și biserici demolate), neavînd în acest fel amprenta specifică a locului. Deosebiri de materiale există și la biserici, majoritatea sînt din stejar, sau ulm, doar una singură este din brad, cea din Moisei. Toate bisericile sînt construite din birne cioplite, care ating uneori 40—80 cm lățime. Sînt biserici și din paiață — ca și casele din zona fagului — cu pereții pe ambele fețe tencuite. Datorită sistemului

pindirea tipurilor: a) altitudinea cu anumite materiale locale; b) prototipul existent în acel loc, urmat de întregul grup. Ambele se manifestau și la case și la biserici însă a) predomină la primul, iar b) la al doilea. Demonstrarea existenței prototipurilor de case este îngreunată de raritatea exemplarelor vechi, dar obiceiurile locale urmate denotă existența unor prototipuri dispărute.

Originea grupelor nu se confundă cu formarea unor grupe. Formarea tipurilor (care alcătuiesc grupa) se urmărește după diferențele de material, plan, acoperiș etc. (Menționăm că grupele elementelor nu sînt complete, evidențiem cele trei feluri mai importante, dar sînt amestecate între ele elemente ale sistemelor constructiv și ornamental, încă puține la număr). Am stabilit tipurile după frecvența unor elemente, iar din frecvența tipului pe un teritoriu au rezultat grupele și din mai multe grupe s-au format zonele cu caracter tipologic unitar. La clasificarea în trei grupe a elementelor am folosit simboluri algebrice pentru a ușura înregistrarea lor. (Figurile de pe tabele sînt notate cu aceste simboluri). Divizarea individuală și gruparea concentrică cu rază tot mai mare este o metodă uzuală în științele naturale. Prezentarea pe tabele și grafice simplifică urmărirea unui mare număr de date.

Fără să intrăm în detaliile inventarului de elemente (prezentate pe tabele) îndeobște cunoscute, dăm cîteva exemple despre grupe și zone — considerîndu-le, ca o contribuție nouă — (proprie la studiul clasificării tipurilor și formelor de construcții).

La gruparea caselor și bisericilor deopotrivă am scos în evidență planul clădirilor cu pridvor și fără de acesta. Zonele de răspîndire a acestor tipuri de case și biserici nu sînt suprapuse identic. Casele fără pridvor (cu strașina lată, sînt în majoritate în zonă de deal din paiantă, iar în zona intermediară deal-munte au pereții din bîrne), ca și bisericile fără pridvor de tipurile A și B și sînt preponderente în sudul ținutului, dar au grupe și la nord (casele din Oaș și biserica de tip A).

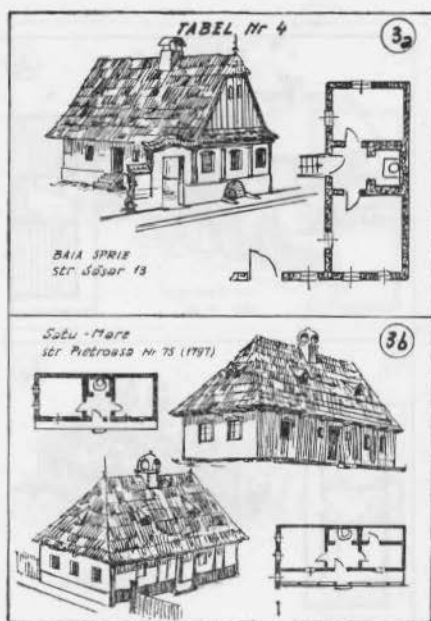

Fig. 2. 3a: Casa din Baia Sprie str. Săsar 13. 3b: Casa demolată din str. Pietroasa nr. 75 în orașul Satu Mare, construită în anul 1797. Casa în Satu Mare str. Gh. Coșbuc.

Intrarea vestică la tipul A se deosebește de intrarea sudică la tipul B. Nici planul, nici intrarea nu domină toată zona de munte (nord) sau zona deal (sud) dar totuși tipurile A și B sînt specifice acestor zone.

Caselor cu pridvor lateral specifice zonei de munte le corespunde în multe privințe biserica de tip 1 A fără a le întîlni numai acolo. Grupele 1A sînt intercalate între mai multe grupe de alt tip. Coiful este

elementul de legătură a tipului 1A cu celelalte grupe. 1A în zona de munte în apropierea tipului A are coif la fel în tipul i 1. În zona dealurilor asemănător cu tipul B și 1A are coif de tipul k 1, iar în sudul ținutului 1A au coifurile asemănătoare cu 1B de tip b1. Din această subdiviziune a grupelor de biserici după coif, presupunem că 1A formează o zonă intermediară, influențată de celelalte tipuri, fiind provenită din sud. Tipul 1B, la fel cu pridvor, este de proveniență sudică și constituie o zonă intermediară între ținutul vecin și zona tipului B.

Stabilirea zonelor locale (specifice unui loc, de exemplu A, B) sînt relative, limitate de stadiul preliminar al cercetărilor ținuturilor vecine. Stabilirea zonelor intermediare este mai sigură, deoarece toate zonele ar putea fi privite avînd interferențe între două zone vecine. Deocamdată nu putem însă stabili locul fix de unde provin aceste influențe.

Formarea tipurilor este determinată pe de o parte de natura materialelor, iar pe altă parte de funcția clădirii. Importanța materialului era mai mare la case, însă și la biserici influențează sistemul constructiv și prin aceasta contribuie la schimbările de stil.

Mijloacele de construcție sînt materialele și tehnica, iar scopul este funcția, adică destinația clădirii. Schimbările condițiilor de funcționare influențează în mare măsură modificarea elementelor de arhitectură ca de ex. tinda, prisma, forma acoperișului etc. Studiul funcției acestor încăperi ușurează înțelegerea evoluției lor. Tinda de ex. este locul pentru cuptorul de pîine, are un coș deschis (așa se poate capta fumul care iese liber din gura cuptorului) fiind totodată și un afumător. Colectarea fumurilor din sobele camerelor, determină locul central

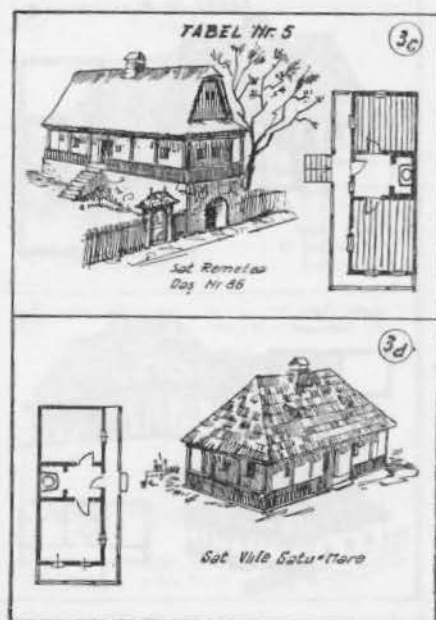

Fig. 3. 3c: Casa nr. 85 satul Remetea Oaș 3d: Casa în satul Viile Satu Mare.

a tindei în casă, care astfel devine și antreu. Tinda a păstrat funcția sa de antreu, fiind așezată în centrul construcției, la casele zonei muntoase, unde cuptorul a fost mutat în cameră (datorită unei inovații, opritorul de fum este la gura cuptorului, iar opritorul de scînteii în pod).

Prispa (pridvorul) este utilizată ca loc pentru depozitare temporară și uscătorie, din care cauză se evită orientarea nordică. Acoperișul protector la ferestre avea pe vremuri un rol important, deoarece le ferea de intemperii (de exemplu bășica folosită ca geam). Astfel se explică ca la ferestrele pe fațada laterală de pe stradă era prispă și casa a fost retrasă puțin de la drum. Unde această fațadă, devenită principală, a primit un fronton, prispa a fost eliminată, dar la terminarea zidului s-a mai păstrat strașina (chiar și ca ornament). Există însă grupe de case, cu acoperiș în patru ape aliniate spre stradă. Diferitele forme de acoperiș teșit sînt urmarea tocmai a acestei alinieri. Frontoanele de fațadă reprezentau inițial intrări și aerisiri la pod, păstrînd încă două ferestre.

Factorii care determină tipurile și răspîndirea lor pe grupe și zone (materiale, funcția, obiceiuri locale, naționale, sau unele prototipuri) nu sînt suficiente pentru a explica cauzele schimbărilor de stil la biserici. Funcția și amplasamentul la biserici nu se schimbă, sînt fixate de canoane. Materialele de construcție nu au origine locală, această influențează numai asupra sistemului constructiv. Obiceiurile, principiile estetice și prototipurile au rol în formarea stilului. Din răspîndirea grupelor tipologice s-au putut trage unele concluzii. Frecvența, adică repetiția, (obiceiul), a contribuit la formarea grupelor. Stilul, însă, nu putea să rezulte din repetarea prototipurilor. Cele patru prototipuri de biserici erau variantele aceluiași stil existent în prealabil. Care au fost motivele devenirii unor stiluri? După părerea multor istorici ai arhitecturii — începînd de la Vitruviu — se consideră că însușirile materialului de construcție și funcția au determinat inovații în sistemul constructiv, cărora le corespundeau forme estetice noi, adecvate. Parcurgerea acestui drum în cercetare ne-a dus la studiul progresului tehnic în istoria construcției caselor și bisericilor. Metoda folosită este

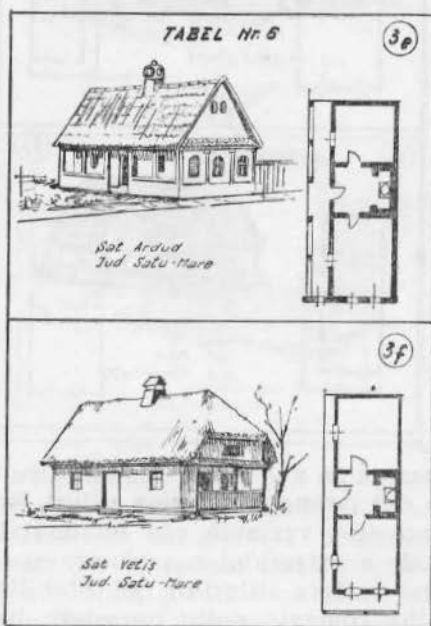

Fig. 4. 3e: Casă în satul Arduud jud. Satu Mare; 3f: Casă în satul Vetis jud. Satu Mare.

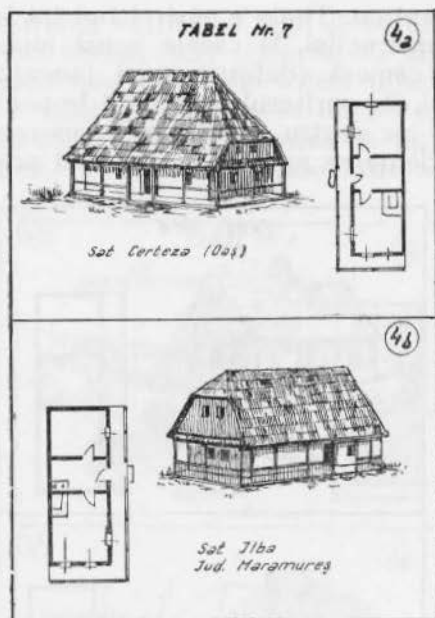
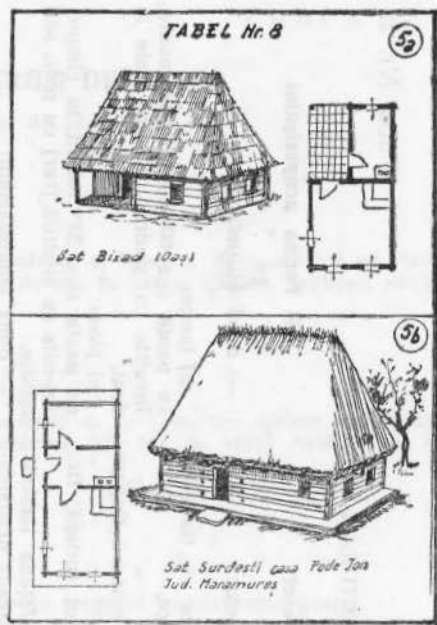

Fig. 5. 4a: Casă în satul Certeza (Oaş),
4b: Casă în satul Ilba jud. Maramureş

bazată pe analiza corelației între tradiție — inovație. Păstrarea tradițiilor a dat permanență unor stiluri, iar inovația le schimba treptat. Nu orice inovație, variante sau îmbunătățiri au modificat stilul. Inovațiile radicale a sistemului constructiv cu noi posibilități estetice — realizate — au dat naștere stilurilor noi. Stabilirea etapelor istorice de apariție a stilurilor romanic, gotic, renaștere, baroc au ajutat în acest ținut înțelegerea timpului și mediului în care bisericile de lemn au asimilat elemente din aceste stiluri. Răspîndirea tipurilor în diferite etape istorice s-a putut urmări și cu ajutorul graficului de mai jos:

Tipul planului	A					B					1A					1B										
Tipul coifului	il	il fl	ll	ll	ol	il	il fl	kl	ll	—	il	il fl	kl	ll	ql	il	il fl	kl	ll	pl						
1 800—1 900	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	4	—	1	—	—	—	—	1	10					
1 700—1 799	2	6	—	—	—	1	1	1	—	—	5	2	8	3	1	—	—	—	3	1	34					
1 600—1 699	4	—	—	—	1	—	2	3	4	1	—	3	2	—	2	—	—	1	—	—	23					
1 300—1 600	—	1	2	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6					
Total coif	6	7	2	—	1	—	3	5	5	1	7	8	14	3	4	—	—	1	3	3						
Total plan	16					14					36					7										
Total biserici																					73					73

Fig. 6. 5a: Casă din satul Bixad (Oaș),
5b: Casa lui Pode Ion, monument istoric în satul Surdești jud. Maramureș.

Identificarea inițiatorilor acestor stiluri și condițiile politice — economice în care au luat ființă s-au dispăreau, au întregit imaginea despre formarea stilurilor. Istoria arhitecturii în aceste ținuturi chiar cu exemple mărunte, provinciale (care au totuși înrudiri cu modelele principale ale stilului) permite un studiu detaliat despre progresul în artă, tocmai în această ramură a ei, care este cea mai legată de practică și evoluează paralel cu viața economică și care deși avînd cauze proprii, specifice, duce înainte dezvoltarea.

ADALBERT TÓTH
(Satu-Mare)

Tabel Nr. 1.

ELEMENTELE DE ARHITECTURĂ LA CASE

I. Materialele de construcție	II Planul casei	III Forma acoperișului
— după altitudinea locului a) Zona bradului: la case se folosesc birne rotunde. b) Zona stejarului: este folosit exclusiv lemnul cioplit, lățimea maximă 80 cm. c) Zona fagului: la casele de paiantă este folosit ca birne scurte și subțiri provenite din păduri de pe dealuri și cîmpii. d) Zona de cîmpie: folosesc pămînt bătut, chirpici, cărămidă, unele case vechi au schelet de lemn în zid.	— distribuția camerelor e) casă de agricultor cu tindă situată între două camere, f) casă păstorească cu antreu (sau tindă) avînd o singură cameră laterală — poziția pridvorului (prispă, tirnaș). g) pridvor (P.) pe fațada laterală cu stîlpi sculptați și arcade ornamentale. h) P. lateral cu stîlpi simpli i) idem continuat și pe fațada dinspre stradă, j) P. numai pe fațada din stradă, lateral cu streșină lată, k) P. retras pe un colț înspre curte. l) strășină lată cu soclu înălțat de la sol, lat cca. 70 cm. din pămînt. — Pe o latură (idem cu j) — Pe două sau trei laturi a casei,	— după altitudine: m) înalte; cu panta cca 60° folosite la munte, învelite cu șindrilă, sau cu paie la deal, n) joase: cu panta cca. 35° folosit la cîmpie, învelite cu șindrilă (rar) cu paie, sau trestie, — după amplasament: o) acoperiș (A) în patru ape; la case cu latura avale, p) idem la case aliniate pe străzi. q) A. în două ape cu o mică țesitură deasupra frontonului, iar dedesubt o strășină mare, r) idem cu o țesire formînd a treia pantă de lungime mijlocie, fronton și strășină mică, s) idem cu țesire cu pantă lungă. t) țesitură mică, fronton mare și strășină mică, u) în două ape, cu fronton și strășină ornamentală, v) idem fără fronton — Țesitura este pe fațada din stradă,

Tabel despre zonele și tipurile de case.

TABEL Nr. 2.

ZONELE ȘI TIPURILE DE CASE

(Vezi tabel Nr. 15 și de la 3 la 8.)

1. Zona de munte:

cu case tip „de la munte” compuse din elementele: a, b, e, g, m, o, aliniat pe stradă cu pridvor i. Sint tencuite numai pe interior. (de ex. în satele Cuhea, Berbești etc.).

2. Zona de deal:

cu casa tip „de la deal” compuse din elementele c, e, l, n, o— sistem constructiv paiantă. Sint tencuite pe ambele fețe ale zidului. (de ex. în satul Arieșul de Pădure etc.).

3. Zona de cîmpie:

cu case tip „de la cîmpie” compuse din elemente formînd următoarele grupe:

- a — Case de la orașe, lîngă munte (de ex. Baia Mare, Sighetul Marmăției) b, e, sau d, e, l, m, t sau u.
- b — C. de la orașe, pe șes (de ex. Satu Mare) d, e și distribuții de camere mai complicate h, p sau l, p.
- c — c de la sate (pe deal) de ex. Remetea Oașului și Holod; c, și d, e, i sau j, m, q sau r).
- d — C. de la sate, din cîmpie (zona Satu Mare, compus Viile Satu Mare, Dorolt.)
- e — Case germane (șvăbești) d, e, h, n, u.
- f — Alte zone; d, e, j sau i, n, r.

4. Zona intermediară deal-cîmpie:

— Cu case tip „înspre cîmpie” compuse din: elemente formînd două grupe:

- a — Sudul Oașului: c, e, i, m, s.
- b — Zona Codru și Somcuta: c, d, e, n, t, i și u. Sistem constructiv paiantă tencuite pe două fețe.

5. Zona intermediară munte-deal:

cu case tip „înspre deal” compuse din elemente formînd 2 grupe:

- a — Nordul Oașului (Moîșeni, Bixad) b sau c, f, k, m, o, p.
- b — Nordul Lăpușului (sat Surdești) b, e, l, m, a.

Tabel despre zonele și tipurile de case.

Elementele arhitecturale la biserici de lemn

TABEL Nr. 9.

212

I. Materiale de construcție:

- a) Zona bradului:
Numai la Moisei este folosit ecarisat
lat cca 40—50 cm.
- b) Zona stejarului (și ulm):
Majoritatea bisericilor din lemn
transportat.
- c) Zona fagului: la prea mare dis-
tanță de la munți sînt construite cu
sistem paiantă, tencuite pe ambele
fețe ale zidului.
- d) Zona cîmpie:
sînt construite din piatră după sis-
temele stilurilor culte.

II. Planul clădirii:

- distribuția încăperilor:
- e) compuse din pronaos, naos și
absidă fără pridvor, cu altar orientat
spre est.
- f) idem cu pridvor în fața intrării.
- g) idem cu pridvor și pe alte fa-
țade decît intrarea.
- h) intrarea sudică
- i) Intrare dinspre vest
- j) Intrare secundară pt. preot.
- k) Două intrări la altar
- l) Trei intrări la altar
- m) Altar cu plan dreptunghiular
- n) idem pentagonal

- o) idem semicerc
- p) Latura de vest dreptunghiulară
- q) idem pentagonală
- r) Lărgiri ulterioare, pridvor nou
- s) idem; la pridvorul existent
- t) idem unind nava cu pronaosul și
pronaos nou
- u) idem la altar, lărgit egal cu nava
- v) plan trilobat
- z) portic în fața pridvorului
- x) Bolta navei în consolă
- y) idem fără consolă

III. Forma acoperișului, turnului, diverse:

- a1) Acoperiș într-un corp.
- b1) Idem în două corpuri.
- c1) Idem etajat, fără foisor.
- d1) Idem etajat cu foisor peste prid-
vor.
- e1) Turn cu foisor în consolă
simplă.
- f1) Idem susținut cu grinzi în
trepte.
- h1) Idem cu foisor închis
- i1) Coif: cu înălțime și grosime me-
die, secțiune octogonală și baza
pătrată.
- g1) Idem cu foisor fără consolă
- k1) Idem înălțime și grosime mare.

- li) Idem înălțime și grosime mică
panta bazei mică.
- m1) Idem înălțime și grosime medie
cu panta bazei foarte mare.
- n1) Idem înălțime și grosime mare
etajat.
- o1) Coif cu bază pătrată cu virf în
formă de bulb de ceapă.
- p1) Idem cu bază octogonală și virf
ascuțit.
- q1) Idem cu virf în formă de bulb
de ceapă.
- r1) turnulețe la baza coifului.
- s1) Briu sau ornament sculptat pe
exterior.
- t1) Ancadrament la ușă de factură
gotică.
- u1) Nervură aparentă pe bolta na-
vei, transversal.
- v1) Idem transversal și longitudinal.
- z1) Idem pe bolta altarului.
- x1) Încheieturi la capătul grinzilor
simplu.
- y1) Idem în formă de V.
- a2) Idem în forma de U.
- b2) Idem în formă de L.
- c2) Idem în formă de LL.
- d2) Idem în formă de T.
- e2) Idem în formă de TT.

Vezi tabel nr. 10—12.

10

Tabel despre elementele arhitecturale la biserici de lemn.

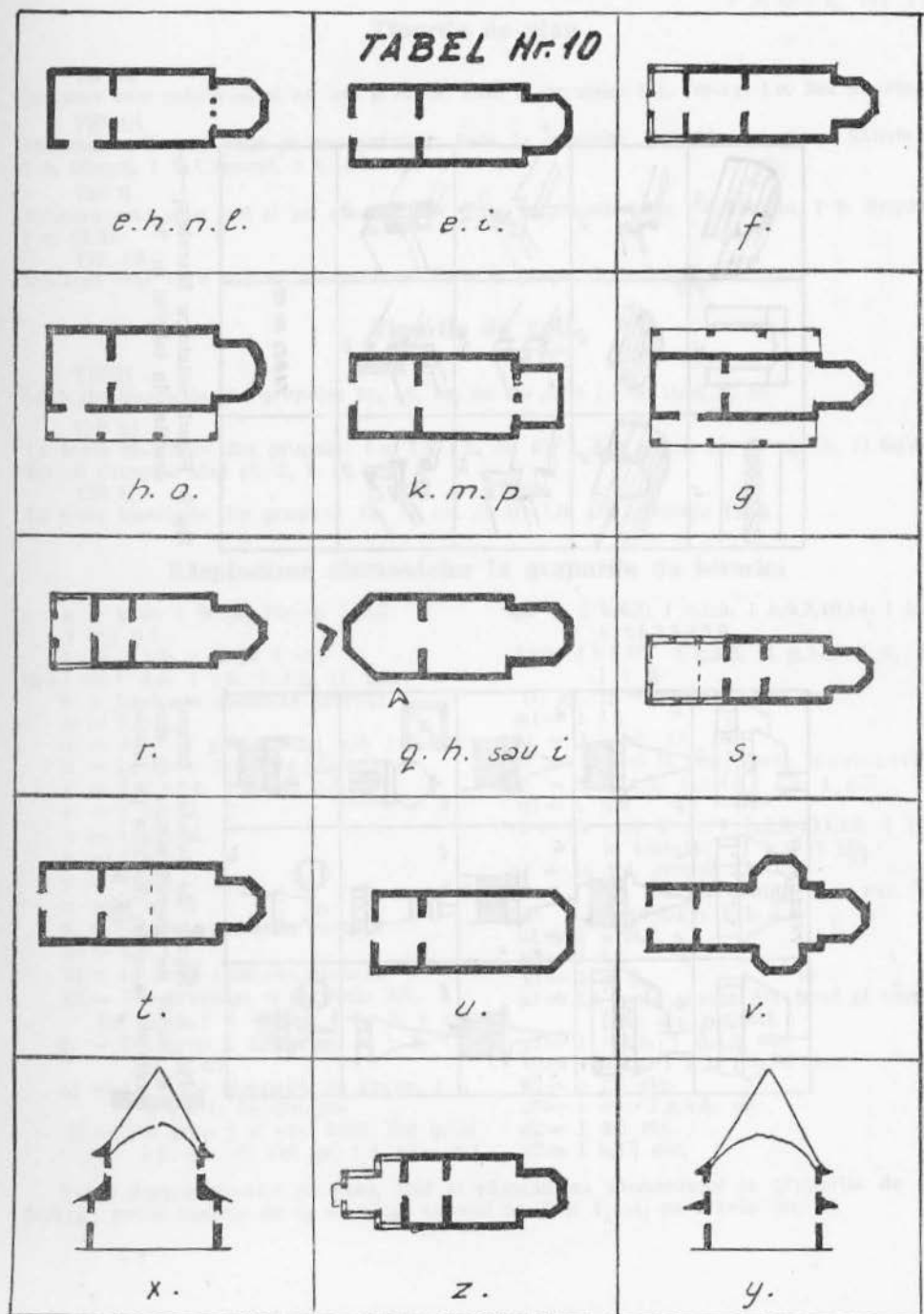

Fig. 7. Figuri despre: planuri de biserici și secțiuni, cu elemente notate cu literele de la e—y, descrise în tabelul nr. 9.

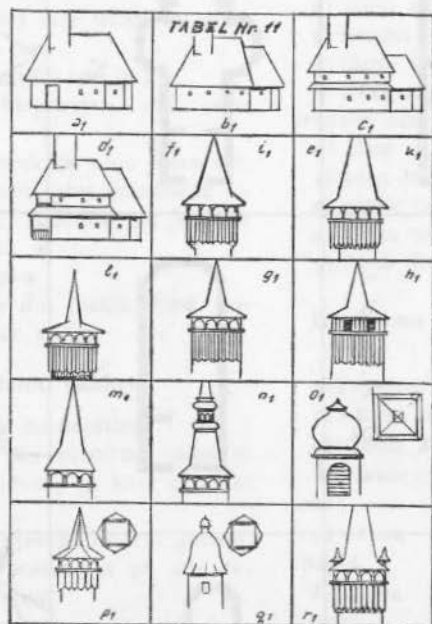

Fig. 8. Figuri de fațade, turnuri și coifuri de biserici notate cu literele de la a_1 — r_1 descrise pe tabelul nr. 9.

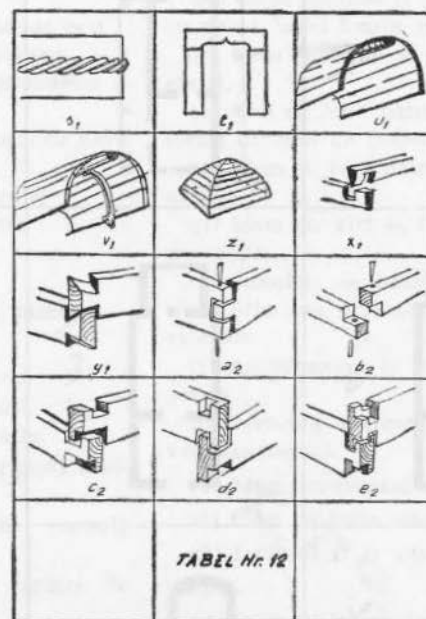

Fig. 9. Figuri notate cu literele s_1 — e_2 descrise în tabelul nr. 9.

TABEL Nr 13

Tipurile de plan

TIP A

Intrarea este spre vest și nu are pridvor. Este la grupele: 1 d, Jeud și 1 e, Sat Șugatag.

TIP 1A

Intrarea este spre vest și are pridvor. Este la grupele: 1 f, Birsana, 1 g, Săliștea, 1 h, Sisești, 1 i, Cupșeni, 1 k, Corund.

TIP B

Intrarea este spre sud și nu are pridvor. Este la grupele: 1 a, Săcălășeni, 1 b, Rogoz, 1 c, Sirbi.

TIP 1B

Intrarea este spre sud și are pridvor. Este la grupa: 1 l, Bulgari.

Tipurile de coif.

TIP 1l

La toate bisericile din grupele: 1c, 1d, 1e, de tip A și 1A și 1h, 6, 7, 10.

TIP k1

La toate bisericile din grupele: 1 a, 1 i, 1 h, de tip 1 A,B și 1e, 10, de tip A, 1l 6d de tip 1B excepție sînt 1h, 6, 7, 10.

TIP 1l

La toate bisericile din grupele: 1b, 1l, 1k, de tip 1A, 1B, excepție 1l. 6.

Răspîndirea elementelor la grupurile de biserici

g = grup 1 b sat Nr. 4; 1 e.5
j = 1 g.5
k = 1 f.3; 1 c, 1.4; 1 a.3
m+1 = 1 d.4; 1 i.6; 1 f.2; 1l, 2.6.
n = La toate celelalte biserici
o = 1 l. 1.
q = 1 f.5; 1 g.9; 1 e.9: 1 a.3; 1 b.1.4.
p = La toate celelalte biserici
r = 1 d.4,5,6; 1 a.4; 1 c.3.
s = 1 g, 1.2.
t = 1 e,3,5,8.
u = 1 b.5.
v = 1 e.9; 1 c.2.
z = 1 h, 16
x = La toate celelalte biserici
a1 = 1 e.3.
b1 = La toate celelalte biserici
c1 = Tot grupul 1 d excepție 5,6.
tot grup 1 e excep. 1 h, 2; 1 g.8.
d1 = Tot grup 1 f. excep. 5; 1 h, 1.3;
d1 g. 4,7.
e1 = La toate bisericile cu excep. f 1,
g 1,h 1, de mai jos
f1 = Tot grup 1 e, exc. 6,8,9. Tot grup
1 f, exc. 5. Tot gr. 1 d, exc. 1,2

g1 = 1 b,4,7; 1 c,1,3; 1 h,6,7,10,14; 1 i,2;
1 l,1,2,3,4,5,6.
h1 = 1 b,6,10; 1 c,1,3; 1 g,3,9; 1 d, 5;
1 l 5
i1, k1, l1 = enumerat mai sus
m1 = 1 l.5.
n1 = 1 h, 8, 15, 16.
o1 = 1d,5 și la Baia Sprie biserica ortd.
p1 = 1 l, 1,2; 1 c,1; 1 f,2; 1 g,2.
q1 = 1 g.9.
r1 = la coif k 1: 1 h,2,3,4,11,13; 1 i,1,
la coif 1l; : 1 k,1; 1 i,2;
s1 = la tot grupul 1l.
t1 = 1 d.3; La tot grupul 1 a. exc. 2;
u1 = 1 b,1,2,3,7; 1 i, 1,4.
u1 = 1 l,1,4,7.
v1 = 1 l,2.
z1 = 1 a, 2.
x1 = La toate casele din brad și unele
case din paianță
y1 = 1 d,1,2; 1 g,4,5 etc.
a2 = 1 h,4,5; 1 i,2; 1 b, 6 etc.
b2 = 1 f,2 etc.
c2 = 1 a,1; 1 d,4,6, etc.
d2 = 1 d,3 etc.
e2 = 1 h,13 etc.

Tabel despre tipurile de plan, coif și răspîndirea elementelor la grupurile de biserici avînd literele de la a—e₂ pe tabelul nr. 9 și 1_a—1_l pe tabelul nr. 14.

TABEL 14

Grupurile de biserici (satele aparținătoare și data construcției)

NOTĂ: Bisericile care au fost mutate sînt menționate pe locul lor original. Vezi tabel 15.

1 a SĂCALĂSENI. 1442	5. Rozavlea. 1661. La Strin- tura	3. Moisei 1600	11. Somcuta-Mare > 1895 La Ulmeni
2. Chechis — 1630. la Baia Mare	le SAT SUGATAG. 1642	4. Borșa 1700	12. Posta XVII.
3. Dumbrăvița > 1701. La Do- bric. Lăpuș	2. Giulești. 1653	5. Vișeu de Sus > 1800 la Botiza	13. Posta-Săpila XVIII
4. Cărpiniș. XIV—XVII.	3. Valea Stejarului < 1600	6. Șieu 1760	14. Buzești 1739
1b ROGOZ. I. 1661	4. Sirbi I. 1665	7. Rozavlea 1717.	15. Valea Chioarului
2. Suci de Sus > 1883. La Rogoz II.	5. Hărniciești. 1738	8. Dragomirești < 1472 la București	16. Vărai
3. Dobric. II. XVII.	6. Cornești. 1767	9. Poenile de Sub Munte 1788	11. CUPȘENI HAT 1600
4. Drăghia. 1706	7. Desești — 1770	1h ȘISEȘTI. 1675	2. Răzoare > 1730
5. Vima Mică XVII.	8. Hoteni. 1794	2. Budești. 1643	3. Costeni 1870
6. Peteritea. 1778. La Cupse- ni II	9. Călinești-Susani. 1748	3. Surdești. 1738	4. Libotin XVIII
7. Libotin. XVII.	10. Văleni. XVI—XVII	4. Plopiș 1796	1k CORUND 1733
1 c SÎRBI. II. 1665	1f BÎRSANA < 1380	5. Ruși > 1778 la Inău, Lă- puș	2. Soconzel 1777
2. Breb 1531—1645	2. Rona de Jos. > 1655	6. Coruia 1794	3. Stîna
3. Călinești. Căeni 1663	3. Cricova-URSS. 1795 la Oncești	7. Culcea 1720	4. Leleu
1d JEUD. Deal < 1364	4. Ferești 1700—1798	8. Lăschia 1857	11 BULGARI 1347—1486
2. Jeud, șes 1717	5. Clod. 1812	9. Remetea-Chioar 1800	2. Nadiș 1747
3. Cuhea. 1718	6. Lechința-Oaș 1604	10. Stejera. 1800	3. Horoatul Cehului 1747
4. Poenile Glodului 1717	1g SĂLISTEA II: NISTO- REȘTI 1650		4. Bicăz 1723
	2. Săliște I. 1722		5. Noșig 1835
			6. Frînceni Boiului 1757
			7. Lăpuș XVII

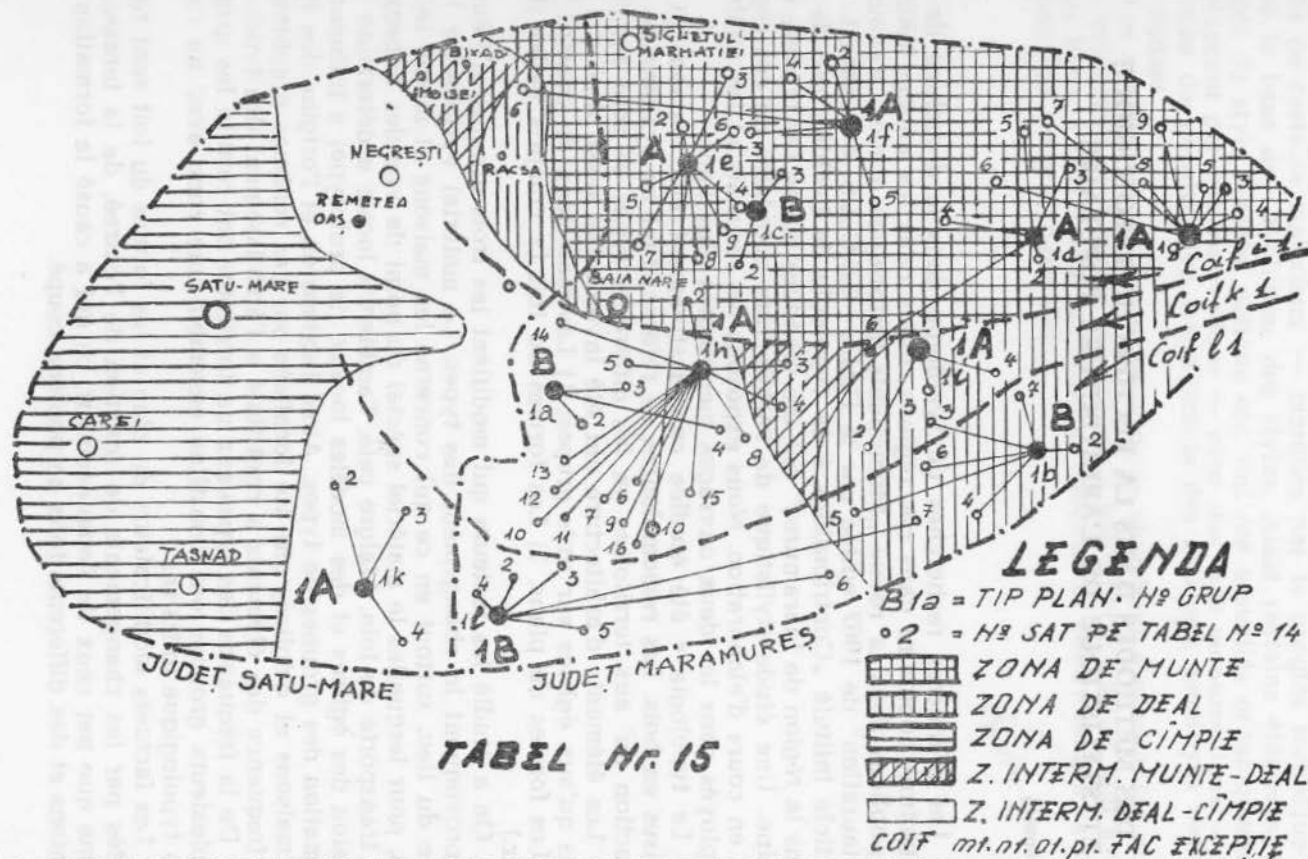
Nota.

< — Post.
> — Ante.Tabel despre grupurile de biserici (satele aparținătoare notat cu nr. și data
construcției după numele satului.)

GRUPURILE DE PLAN SI ZONELE DE ALTITUDINE ZONELE COIFURI

15

TABEL Nr. 15

Fig. 10. Grupurile de case, biserici și zonele de altitudine și răspindirea coifurilor, cu numerotația descrisă în tabelul nr. 14

217

DES MÉTHODES DANS LA RECHERCHE TYPOLOGIQUE ET STYLISTIQUE DE L'ARCHITECTURE POPULAIRE

(Résumé)

Les premières recherches de typologie dans le domaine de l'architecture populaire dans ces régions, faites dans les années 1962—63 et publiées dans la revue „Monuments historiques études, travaux de restauration” de 1967 éditée par le D.M.I.—C.S.C.A.S. à Bucarest, dans l'article intitulé „Contributions à la typologie de l'architecture de bois dans la région de Maramureș” ont été étendues même sur la zone de la plaine. Une étude stylistique de l'architecture populaire de ces régions est en cours d'élaboration. Nous exposons les résultats et les méthodes employés dans les deux ouvrages mentionnés plus haut.

La typologie a été étudiée comparativement aux maisons et aux églises en bois. Les ressemblances se réfèrent tant au système de construction qu'aux territoires où les différents types se sont répandus.

Les éléments d'architecture ont été inventoriés aussi bien aux maisons qu'aux églises sur trois groupes: 1) Les matériaux de construction, 2) Les formes des plans, 3) Les formes du toit (y compris celles de la tour.)

On a étudié les facteurs qui modifient les trois groupes d'éléments et provoquent le changement des types. Le matériel varie selon l'altitude du lieu, surtout en ce qui concerne les maisons et moins les églises, pour lesquelles le matériel spécial du point de vue des dimensions est transporté de loin. Malgré cela, l'ambiance locale a déterminé l'extension des églises et des modèles locaux (le prototype) a influencé la formation des groupes de types. Ainsi l'extension et l'origine des types de maisons et d'églises ont été localisées sur des schémas graphiques. La fréquence des éléments a contribué à l'établissement des types.

De la fréquence des types sur un territoire ont résulté les groupes et plusieurs groupes ont constitué ensemble une zone avec un caractère typologique unitaire.

Les facteurs modificateurs du plan et les formes du toit sont représentés par les changements de fonction de l'entrée, de la terrasse, de même que par ceux de l'emplacement, ce qui a causé la formation des frontons et des différents toits au pignon coupé.

Le développement des systèmes de construction adaptés aux possibilités de certains matériaux — marqués par le progrès technique on formé la base de l'évolution des styles. Ainsi certains éléments empruntés du style romain, gothique etc. ont été assimilés organiquement, développant par ces innovations — pour des buts monumentaux — les systèmes de construction traditionnels des maisons, employés ensuite aux églises.

Les conclusions de l'étude stylistique cherchent à généraliser quelques catégories et à mettre en évidence leurs particularités, qui ayant à leur base la corrélation *tradition* et *innovation* contribuent à la réalisation des progrès dans l'art.